

Till:
Region Östergötland
Enheten för kultur
581 91 Linköping

registrator@regionostergotland.se

Stockholm 2 september 2019

KLYS yttrande över remissversionen av Kulturplan för Östergötland 2020-2023 (Dnr: RUN 2019-169)

KLYS har tagit del av Region Östergötlands remissversion av regional kulturplan för perioden 2020-2023, och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Under flera avsnitt i detta yttrande finns kommentarer och förslag, där vi sammanfattar våra synpunkter och förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller i arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill i detta yttrande uppmärksamma Region Östergötland på att det i regeringens konstnärspolitiska utredning som presenterades våren 2018 konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".¹

Här i rutan nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man på andra sätt stödja de yrkesverksamma som vill utvecklas och vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios m m. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vilka regionöverskridande verksamheter finns och vad har regionen för utvecklingsmål för dessa?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Övergripande synpunkter

Om än med några invändningar ser KLYS på det stora hela mycket positivt på Region Östergötlands remissförslag till kulturplan för perioden 2020-2023. Planen är väl förankrad i relevanta strategidokument och noga kopplad i sakfrågor till kulturpolitiska mål på nationell och regional nivå.

Det här är kort sagt en ambitiös kulturplan. Den är klart och tydligt skriven, välstrukturerad och ovanligt starkt inriktad på konstnärspolitik. Denna kulturplan hör till de bättre vi läst genom åren när det gäller hur de professionella kulturskaparna lyfts fram i den regionala kulturella infrastrukturen. Vi sätter stort värde på att främjande av konstnärlig utveckling, kvalitet och kulturell infrastruktur är några av de fem prioriteringarna för regionens kulturpolitik under planperioden.

KLYS har som främsta invändning att Östergötlands kulturplan saknar tillräckligt tydligt formulerade åtaganden för planperioden. Självklart förstår vi att en sådan här flerårig plan kommer att kopplas till årliga, konkreta aktivitetsplaner. Men att i en regional kulturplan undvika att säga vad man "ska", och i stället ofta i stora penseldrag redogöra för vad "Region Östergötland vill", framstår både i många avsnitt som vagt och förenklande, oavsett om det gäller kulturpolitiska prioriteringar, de olika konstområdena eller specifika sakfrågor.

Dokumentets konstruktion, där varje konstområde mynnar ut i dessa väldigt allmänt hållna, ibland till och med abstrakta och omätbara, "viljepunkter", ger intrycket av att kulturplanen är intet förpliktigande, utan mer av ett visionsdokument än just en plan. Vissa konstområden behandlas aningen svepande, t ex filmen och litteraturen, där det blir svårt att utläsa om flera av de sammanfattande punkterna kommer att betyda någonting konkret alls för sitt konstområdes utveckling under planperioden.

Liksom många andra regioner i landet har Region Östergötland en hel del utmaningar när det gäller att upprätthålla en fungerande kulturell infrastruktur och ett kvalitativt kulturliv som omfattar och gör sig gällande i samtliga kommuner, stora som små, resursstarka som resurssvaga. Därför välkomnar KLYS särskilt att regionen i denna kulturplan understryker samverkan mellan kommuner och region, och att mindre kommuner ska med i det övergripande regionala kulturutvecklingsarbetet även när det gäller professionell kultur och konst. **Vi undrar: Kan man tänka sig ett formellt införande av någon form av lägstanivå för kommunala kultursatsningar som fastslås regionalt?**

Strukturen för planen följer gängse norm för kulturplaner. Samtliga konst- och kulturområden finns med, och vi ser positivt på att litteratur är ett eget område självständigt från biblioteksverksamheten. Beträffande konstformer som ligger utanför samverkansmodellens förordning finner vi det positivt att *spelkultur* uppmärksammas i kulturplanen, men själva placeringen i avsnittet om civilsamhället (5.1.3, s. 36) framstår som märklig i sak. I övrigt noterar vi att planen utelämnar konstformen *graffiti*.

KLYS kommentar och förslag:

- Planen hör till de bästa KLYS läst när det gäller konstnärspolitik och ett i planen generellt starkt fokus på professionella kulturskapare.
- Utvecklingspunkter framstår överlag som vaga pga. i många fall allmänt hållna ambitioner som formuleras utifrån vad regionen "vill" och inte "ska" göra under planperioden.
- Skrivningarna om *spelkultur* bör flyttas från nuvarande avsnitt och ges ett eget avsnitt.

3 Begrepp och definitioner

KLYS förespråkar generellt i regionala kulturplaner användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*.

Det är positivt hur Östergötlands kulturplan är relativt konsekvent i begreppsanvändningen när det gäller skrivningar som handlar om de professionella kulturskaparna. På vissa enstaka ställen i planen bör dock för ordet *professionell* läggas till framför *kulturskapare* eller *utövare*.

Vi värdesätter planens tydlighet kring att skilja på professionella och icke-professionella (ideellt verksamma, hobbyverksamma) kulturskapare. Emellertid ställer vi oss tveksamma till användningen av det i vissa sammanhang oklara begreppet *utövare*, t ex "litterära utövare" i avsnittet om litteratur (4.8, s.33-34). Detta blir i KLYS ögon missvisande i många sammanhang, eftersom *utövare* för det första inte tydliggör om skrivningen gäller specifikt yrkesverksamma inom kultur och konst, och för det andra inte

signalerar om skrivningen omfattar även upphovspersoner till verken. Vi föreslår att *utövare* ersätts med *yrkesutövare*, i de skrivningar där denna innebörd avses.

Kulturell mångfald

KLYS välkomnar regionens skrivningar i planen om att främja mångfald i kulturen och kulturlivet (avsnitt 3.1.2.1, s. 13), men finner att begreppet i planen främst kopplas till kulturellt deltagande, inkluderingsfrågor och etnisk/kulturell mångfald. Den definition av *kulturell mångfald* som står i avsnittets fjärde stycke på sidan 13 är bra, men borde stå även i ett annat sammanhang i planen.

Vi saknar i Östergötlands kulturplan specifika, samlade skrivningar om främjandearbete för *kulturell och konstnärlig mångfald*, och hur regionen under planperioden avser att arbeta praktiskt för att upprätthålla en bredd och variation i det samlade konstnärliga utbudet i regionen, samt hur goda förutsättningar för alla konstområden (även de mindre publika) ska kunna utvecklas. Jfr Unescos konvention till skydd för kulturell mångfald, som Sverige och EU anslutit sig till, och som också har bäring på den regionala nivån.

Konstens/kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet

KLYS välkomnar att regionen lyfter begreppet *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar i planen, och hur egenvärdet i denna kulturplan befästs och med emfas avses värnas.

Vi välkomnar att begreppet *konstnärlig frihet* nämns på sidan 16, men planen bör kompletteras med skrivningar som tydliggör innebörden av konstnärlig frihet i det regionala kulturutvecklingsarbetet, samt kopplingen mellan konstens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet. I sammanhanget bör distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

KLYS sätter stort värde på att *konstnärlig kvalitet* lyfts fram i flera olika avsnitt i planen, och att kvalitet är ett av regionens fem strategiska prioriteringar (s. 10) för regionens kulturpolitik under planperioden. Vi noterar att ordet *kvalitet* är flitigt förekommande i denna kulturplan, men det är viktigt att det inte bara blir ett välklingande ord i skrift utan konkret innebörd i kulturutvecklingsarbetet i realiteten. Kanske kunde planen kompletteras med ett avsnitt där regionen redogör för sin syn på kvalitet och vad som utmärker konstnärlig kvalitet i Östergötlands kulturliv och kulturutvecklingsarbete?

KLYS kommentar och förslag:

- Bra begreppsanvändning i planen gällande yrkesverksamma/professionella kulturskapare. Men korrigeras så att det blir konsekvent i hela planen. Använd genomgående begreppet *professionell framför kulturskapare* om det är det skrivningen handlar om.
- Begreppet *utövare* bör i hela dokumentet ersättas med *yrkesutövare* i de skrivningar som syftar på yrkesverksam kulturskapare/konstnär.
- Komplettera planen med samlade skrivningar om begreppet *kulturell mångfald* och hur regionen övergripande ska främja förutsättningarna för samtliga konstområden i praktiken.
- Koppla i skrivningarna gärna *konstens egenvärde* och hur regionen ser på *konstnärlig kvalitet* till det nationella kulturpolitiska målet om att främja kvalitet och förnyelse.
- Komplettera dokumentet med utförligare skrivningar om *konstnärlig frihet*.
- Förslagsvis kan planen kompletteras med skrivningar om regionens syn på och definition av *konstnärlig kvalitet*.

4 Samråd med professionella kulturskapare

Enligt kultursamverkansmodellens förordning ska de regionala kulturplanerna tas fram "efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället". Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar dock för att dialoger sker i formaliserad, gärna **konstområdesövergripande** form, dvs. att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. Under 2017 undersökte vi det regionala samrådsarbetet med kulturskapare i landet och lanserade en s k samrådsguide med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan² samt bilaga till detta yttrande.

KLYS verkar också för att samråden, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas för varje möte. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer i samarbete med våra medlemsorganisationer. Se vår broschyr *Att ta betalt*³. När det gäller konsult/expertuppdrag t ex för deltagande i regionala samråd, har KLYS justerat upp arvodet fr.o.m. 1 januari 2018, eftersom den tidigare relativt låga arvodesnivån legat still i drygt fem år.

KLYS värdesätter hur Region Östergötland i detta förslag till kulturplan är transparent om dialogarbetet, och både ingående och överskådligt lyfter fram samverkans- och samrådsarbetet. Vi noterar att regionen inom varje konstområde genomfört dialoger med professionella kulturskapare, och att ett regionsövergripande open space-möte hållits med kulturskapare. Vi saknar dock en konstområdesövergripande mötesform för kulturskaparna, som görs i mindre grupp än ett stormöte.

Att regionens konstområdesövergripande samrådsgrupp för kulturskapare efter flera års verksamhet nu lagts ner beklagas av KLYS, då vi tror att en sådan grupp inte enbart bidrar till dialogarbetet i sig, utan också som nätverk kan fungera som en löpande expertinstans med konstnärliga specialistkompetenser för att bevaka och värna om de yrkesverksamma kulturskaparnas specifika villkor i regionens kulturliv. **Behovet av en sådan form av initierad samrådsgrupp torde öka under planperioden i och med regionens uttalade ambitioner om att stärka villkoren för professionella kulturskapare och samverkan mellan olika aktörer och nivåer i kulturlivet i Östergötland.**

KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt yrkesverksam. Vi ser gärna att en dialogrepresentant för ett konstområde är medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde.

Generellt när det gäller regionala kulturskaparsamråd vill KLYS understryka att det är viktigt att dialoggruppen omfattar och representerar dels kulturskapare från det s k fria kulturlivet, dels anställda vid kulturinstitutioner i regionen, och om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Det är olyckligt om de institutionsanställda kulturskaparnas erfarenheter och synpunkter inte skulle komma fram på grund av obalans i representationen i kulturskapardialogerna, dvs. om vissa

² http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

³ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

kulturskapare i regionen får egen direktrepresentation och dialog, medan institutionsanställda, oavsett anställningsform, kanske bara representeras kollektivt via någon person på ledningsnivå.

KLYS understryker vikten av att regionen beaktar denna problematik och agerar för att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

KLYS kommentar och förslag:

- Dialoger med det fria kulturlivet bör inte enbart göras konstområdesspecifikt, utan även omfatta en konstområdesövergripande, initierad referensgrupp med enskilda yrkesverksamma kulturskapare som representanter för sina yrkesgrupper inom respektive konstområde.
- Kulturskaparsamråden bör vara öppna för representation från alla professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.
- Representanter för konstområden i dialogerna bör vara medlemmar i KLYS-organisationer.
- Ta hjälp av *KLYS samrådsguide*, eller kontakta KLYS kansli vid behov av stöd och råd i dialogarbetet med regionens professionella kulturliv.

5 Kulturplanens kulturpolitiska utgångspunkter och mål

KLYS välkomnar hur kulturplanen på ett förtjänstfullt vis strukturerar upp och redogör för hur den förhåller sig till det övergripande regionala utvecklingsarbetet, till både kommunernas kulturpolitiska arbete och till nationell nivå, samt även till andra politikområden.

I avsnittet "Kulturpolitiska utgångspunkter" (s. 6-9) beskrivs tydligt hur regionen ser på kulturens roll i Region Östergötlands utveckling, det regionala kulturuppdraget, kulturpolitiska mål nationellt och regionalt samt hur kultursamverkansmodellen fungerar. Under rubriken "Regionala mål för kultur" (s. 8) presenteras den allmänna strategiska regionala treårsplanen som anger den övergripande politiska inriktningen 2019-2021, och vilka delar av den som är styrande för kulturområdet. Till respektive strategiskt mål finns en kopplad framgångsfaktor, till exempel "Strategiskt mål: Goda livsvillkor och jämlik hälsa i Östergötland. Framgångsfaktor: Region Östergötland bidrar till att östgötar är delaktiga i samhällets utveckling".

Regionens kulturpolitiska utgångspunkter och mål beskrivs också i ett eget avsnitt, som i sin tur är uppdelat i "Kulturens roll i Region Östergötlands utveckling", "Kulturpolitiska mål" nationellt och regionalt samt "Kultursamverkansmodellen".

I den strategiska planen för den övergripande politiska inriktningen för Region Östergötland 2019-2021 finns ett antal strategiska mål och "framgångsfaktorer" som ska vara styrande för kulturområdet. KLYS ser positivt på att en av dessa är "Ett rikt och utbrett kulturliv", där framgångsfaktorn är att regionen bidrar till god tillgång till kulturupplevelser och eget skapande samt att regionen bidrar till att förstärka infrastrukturen för det fria skapandet.

Region Östergötland presenterar i sin kulturplan fem (5) **strategiska prioriteringar** för perioden 2020-2023:

- Främja demokrati och delaktighet
- Bredda deltagande och öka spridning

- Stödja konstnärlig utveckling och främja kvalitet
- Utveckla den kulturella infrastrukturen i samverkan
- Utveckla kulturens roll i samhällsutveckling

KLYS välkomnar samtliga punkter, men ser särskilt positivt på regionens aviserade satsningar på konstnärlig utveckling och kvalitet, och att regionen avser att utveckla den kulturella infrastrukturen i samverkan med kommuner och kulturlivets olika aktörer och nivåer, med en tydlig inriktning att främja de professionella kulturskaparnas villkor i regionen.

KLYS finner det vällovt hur Östergötlands kulturplan mer än många andra regioners kulturplaner tycks ta avstamp i kommunernas och de professionella kulturskaparnas behov och önskemål. Detta har resulterat i gemensamma ambitioner för regionen och kommunerna att:

- Öka tillgång och inkludering i kulturlivet
- Skapa förutsättningar för professionella kulturskapare att verka i Östergötland
- Utveckla den kulturella infrastrukturen i samverkan
- Utveckla kulturarvet som en tillgång för platsutveckling och besöksnäring
- Utveckla förutsättningar för kulturella kreativa näringar
- Främja bibliotekens roll för digital delaktighet och demokrati

I den partienkät⁴ som KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisation och sju andra bild- och formorganisationer gjorde inför valet 2018 svarar samtliga riksdagspartier och F! "ja" på frågan om "svensk kulturpolitik ska följa maktodelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet". Detta är en central del av *principen om armlängds avstånd*. Det är också värt att notera att alla riksdagspartier anser att kulturområdet är en självklar del av välfärden och att samhället därför ska erbjuda medborgarna kulturverksamhet av *hög kvalitet*. Samtliga partier bekräftar även att man ska ha tillgång till ett mångfacetterat kulturutbud oavsett var man bor i landet.

Principen om armlängds avstånd

KLYS sätter stort värde på att Region Östergötland i sin plan så tydligt försäkrar att regionens kulturpolitik ska grunda sig på *principen om armlängds avstånd*, samt att *kulturens egenvärde* är centralt. Vi skulle emellertid föreslå att denna så viktiga princip lyfts fram i ett eget rubricerat avsnitt i kulturplanen, så att den inte riskerar att framstå som en bisats i sammanhangen.

Armlängds avståndsprincipen ser vi som en grundbult i kulturpolitiken på alla nivåer för att upprätthålla den konstnärliga friheten i det professionella kulturlivet. **I anslutning till redogörelser för principen ser vi också gärna en beskrivning av om regionen använder sig av oberoende konstnärligt sakkunniga i bedömningar och beslut om allehanda stöd till konst och kultur i regionen.** Det är även önskvärt att det i planen redogörs för hur regionen i praktiken avser att arbeta för att upprätthålla principen. Omfattar principen även tjänstepersonsnivån på regionala förvaltningar? Och i så fall hur?

KLYS vill påminna om vikten av att regionens kommuner antar samma princip i sitt kulturutvecklingsarbete, och att regionens kulturförvaltning bör verka för detta i sitt löpande arbete.

⁴ http://kulturvalet.se/Kulturvalet2018_partienkat-komplettasvar_13fragor.pdf

Kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet

I ovan nämnda partienkät svarar samtliga riksdagspartier och FI "ja" på frågan om kulturen har ett egenvärde som gör att offentliga kulturanslag inte behöver motiveras med andra politiska syften. Partierna är alltså överens om att kulturen i sig är målet. När konsten får vara fri skapas även förutsättningar för mervärden inom andra områden.

Det är högst positivt att Region Östergötland lyfter begreppet *konstens/kulturens egenvärde* i flera olika skrivningar och hur egenvärdet i denna kulturplan befästs och värnas i relation till regional utveckling överlag. Kanske kunde planen tjäna på att ha ett specifikt rubricerat avsnitt som samlat belyser regionens syn på kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och distinktionen mellan amatör- och professionell kultur.

Har Region Östergötland någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik? KLYS skulle gärna se mer utvecklade skrivningar om regionen har ett strukturellt övergripande arbete för att främja konstnärlig kvalitet och hur den regionala kulturutvecklingen relaterar till det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.

Som vi nämner ovan i avsnitt 3 sätter KLYS stort värde på att *konstnärlig kvalitet* lyfts fram i planen och är en av de fem prioriteringarna för regionens kulturpolitik.

KLYS skulle i planen gärna se mer utvecklade skrivningar om regionens strukturellt övergripande arbete för att främja *konstnärlig kvalitet* och hur den regionala kulturutvecklingen i Region Östergötland relaterar till *det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse*.

I anslutning till utförligare redogörelser för kulturens eller konstens egenvärde samt kvalitetsbegreppet vore det önskvärt om regionen också tydliggör sin syn på hur kvalitetsbegreppet relaterar till instrumentella aspekter på kulturen, och hur man avser att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet i relation till nyttoaspekter på kultur och konkret i regionens satsningar på kulturella och kreativa näringar. KLYS värdesätter skrivningen om det instrumentella i tredje stycket på sidan 16, men i en så ambitiös kulturplan som denna tycker vi att det borde finnas plats för ett fördjupande resonemang i saken från regionens sida.

Som nämns ovan i avsnitt 3 välkomnar KLYS att begreppet *konstnärlig frihet* nämns på sidan 16. Vi ser dock gärna att planen kompletteras med skrivningar som tydliggör innebörden av konstnärlig frihet i det regionala kulturutvecklingsarbetet, samt kopplingen mellan konstens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet. I sammanhanget bör distinktionen mellan amatör- och professionell kultur belysas.

KLYS kommentar och förslag:

- KLYS välkomnar regionens tydliga ställningstagande för att *principen om armlängds avstånd* ska gälla i Östergötlands kulturpolitiska arbete. Men KLYS ser gärna att en redogörelse för principen får en egen rubrik och ett eget avsnitt i planen.
- Har regionen någon kvalitetsfrämjande policy för sin regionala kulturpolitik?
- Hur är kopplingen mellan den regionala kulturutvecklingen och det nationella målet om att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse? KLYS ser gärna utförligare skrivningar om detta.
- Fördjupa gärna skrivningarna om regionens syn på relationen mellan kulturens egenvärde och instrumentella perspektiv på kultur.

6 Kulturskapers villkor och regional konstnärspolitik

En ambitiös kulturplan kräver en ambitiös konstnärspolitik, och detta har Region Östergötland verkligen tagit fasta på i sin kulturplan. Regionen tycks ha tagit till sig ordagrant av det vi citerar inledningsvis från regeringens konstnärspolitiska utredning: "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".⁵ KLYS välkomnar varmt att regionen i sin kulturplan talar så konkret och utförligt om konstnärspolitik, och att konstnärspolitiken ges relativt omfattande utrymme.

Vidare välkomnar KLYS särskilt att regionen sätter upp en specifik prioritering för planperioden om att stödja konstnärlig utveckling och främja kvalitet. Kulturplanen kunde enligt vår mening gärna ha med själva ordet *konstnärspolitik*, det vill säga villkoren för professionella kulturskapare inom hela det konstnärliga fältet, i prioriteringen i sig och/eller i rubriken för redogörelserna kring prioriteringen.

Professionella kulturskapers villkor tas upp i avsnittet om regionens strategiska prioriteringar och under respektive konstområde. Under rubriken "Stödja konstnärlig utveckling och främja kvalitet" finns konkreta skrivningar om ersättningar, upphovsrätt, konstnärresidens, konst- och konstnärspolitik och samarbete mellan institutioner och fria kulturskapare.

Under respektive konstområde tas villkoren för professionella kulturskapare kopplade till området upp. Under rubriken "Kultur i samverkan med andra samhällsområden" beskrivs relationen till civilsamhället med ideella kulturskapare och amatörkultur.

Särskilda målsättningar för utveckling av regionens kulturella infrastruktur presenteras också som ett avsnitt under de strategiska prioriteringarna. Där finns konkreta skrivningar om digitalisering, mötesplatser och konstnärresidens. Olika samarbets-/samverkansformer beskrivs.

Gränsdragningar mellan professionella och amatörer

KLYS hade överlag som sagt gärna sett mer konkretiseringar kring regionens kvalitetsarbete och kring konstnärspolitiska incitament för en hållbar regional kulturpolitik, där de yrkesverksamma kulturskaparna är utgångspunkten för goda förutsättningar för vidgat deltagande, amatörkultur och ideell kulturutveckling i kommunerna och lokalsamhällena.

Liksom regeringens konstnärspolitiska utredning betonar, menar vi att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna överlag i kulturlivet.

KLYS ser långsiktigt en fara i att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risken tror vi är störst i gles- och landsbygd och i kommuner med mindre resurser och kompetens. I detta avseende ser vi trots allt positivt på hur Region Östergötland i sin plan framhäver professionella kulturutvecklingsinsatser för hela regionen, även utanför tätorterna.

⁵ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

Inventering av kulturskaparna och deras förutsättningar

I musikavsnittet (s. 21) nämns Musikcentrum Östs kartläggning av regionens musikliv, men i planen i övrigt saknar vi förslag om att under planperioden mer samlat kartlägga och inventera professionella kulturskapare inom olika konstområden och förutsättningarna att vara yrkesverksam i regionen. Vi rekommenderar att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma inom varje konstart, och vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna, samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar.

En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik, som inger förtroende hos alla inblandade parter. Denna kartläggning bör naturligtvis jämkas med en eventuell kartläggning av regionens kulturella och kreativa näringar, som skulle bilda ett heltäckande underlag för den regionala kulturpolitikens företrädare. En regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i regeringens konstnärspolitiska utredning.

Kulturskapers ekonomiska villkor och upphovsrätt

KLYS välkomnar som sagt kulturplanens särskilda prioritering om att stödja konstnärlig utveckling och främja kvalitet, samt att utveckla regionens kulturella infrastruktur i samverkan. Avsnittet på sidan 15-17 hör till det bättre vi läst i en regional kulturplan överhuvudtaget, men risken finns för att ambitionerna som presenteras blir allt för allmänt hållna och omfattande, och därför svepande snarare än konkreta. När det gäller regionens konstnärspolitik i gemen ser vi fram emot att ta del av konkretiseringar i regionens årliga aktivitetsplaner.

Det är väldigt positivt att regionen i sin plan poängterar att man vill se till så att kulturskapare kan leva på sin verksamhet i Östergötland, att kollektivavtal ska följas, och att planen konkret hänvisar till KLYS och KLYS medlemsorganisationers arvodesrekommendationer, t.ex. Författarförbundets. Som riktlinje för regionens kulturliv bör det även påpekas att ersättningar ska följa gällande kollektivavtalsnivåer, även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa.

Möjligen kan det i kulturplanen också påpekas att regionen bör beakta frågan om kollektivavtal när man delar ut anslag till professionella aktörer. KLYS finner det också önskvärt att regionen i sin plan formulerar vilka ekonomiska ambitioner man har för att uppnå detta. I planens avsnitt 7 beskrivs övergripande regionens äskade medel för tidigare år. Frågan blir: hur tänker regionen i realiteten finansiera denna plans storslagna ambitioner för förbättrade villkor för kulturskaparna i Östergötland?

KLYS värdesätter att regionen i sin kulturplan både tydligt lyfter *upphovsrätten* och har som uttalad ambition att värna upphovsrätten i all offentligt arrangerad kultur under planperioden och framgent. Planen kunde dock tjäna på att kompletteras med ytterligare redogörelser för regionens syn på upphovsrättsliga frågor och upphovspersoners förutsättningar i kulturlivet, särskilt med tanke på regionens förestående digitaliseringsplaner av olika slag när det gäller kultur och konst (jfr avsnittet "Digitalisering och upphovsrätt" nedan).

Kulturskapers arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitate eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat.

För denna sak är det viktigt att Region Östergötland i sin kulturplan uppmärksammar att även regionalt anlitade kulturskapare på alla nivåer i kulturverksamheter har rätt till en god arbetsmiljö.

Kompetensutveckling för kulturskapare

Ordet kompetensutveckling förekommer på flera ställen i kulturplanen. KLYS ser mycket positivt på att Region Östergötland vill främja möjligheter till utbildning och kompetensutveckling för professionella kulturskapare samt stimulera samverkan mellan kulturinstitutioner och kulturskapare som finns utanför institutionerna.

KLYS saknar dock i planen en samlad, mer utförlig redogörelse för regionens syn på kompetensutvecklingsfrågor gällande de yrkesverksamma kulturskaparna i Östergötland. Vi efterlyser ett tydligt grepp med konkretiseringar av hur regionen avser att hantera allehanda kompetensutveckling för kulturskapare som är bosatta och verksamma i regionen under planperioden.

Det vore översiktligt bra för läsaren om kompetensutveckling sätts som en egen underrubrik i ett särskilt avsnitt om de professionella kulturskaparnas villkor, och att det där samlat redogörs för samtliga insatser gällande kompetensutveckling för yrkesverksamma kulturskapare inom alla konstområden.

Planen bör tydliggöra vikten av kompetenshöjande insatser och eventuella planer på att kulturaktörer med regionalt uppdrag ska ansvara för detta inom respektive område. Här hoppas KLYS att regionens årliga aktivitetsplaner av olika slag ska konkretisera insatserna framöver.

Konstnärlig residensverksamhet

KLYS välkomnar att Region Östergötland i planen uttrycker en allmän ambition om att utveckla former för konstnärsresidens inom flera konstområden för att öka den konstnärliga närvaron i länet och stimulera till ökat utbyte nationellt och internationellt. Vi ser dock att konkreta exempel på utveckling av residensverksamhet under planperioden främst handlar om verksamhetsområdena dans och slöjd.

Det vore önskvärt med närmare skrivningar i planen om konstnärsresidens inom övriga konstområden, samt kring vad regionen avser att göra mer samlat och konkret under planperioden för residensen, t ex när det gäller samverkan mellan både de regionala kulturinstitutionerna och det fria professionella kulturlivet i regionen.

Kulturella och kreativa näringar

Under rubriken "Kulturella och kreativa näringar" (avsnitt 5.3, s. 37-38) beskrivs olika branscher och kulturskapare som egenföretagare. Inom detta område finns en ambition att tillgängliggöra det regionala främjarsystemet för företag för att skapa förutsättningar för kulturella och kreativa näringars utveckling samt att koppla ihop stödstrukturer för kultur med stödstrukturer för näringsliv och entreprenörskap.

KLYS ser mycket positivt på i hur hög grad och hur tydligt regionen framhäver de professionella kulturskaparnas koppling när de i planen lyfter fram utveckling av kulturella och kreativa näringar (KKN) under planperioden. Det vore dock önskvärt om avsnittet om regionens särskilda prioritering om att stödja konstnärlig utveckling och främja kvalitet (s. 15-17) ännu tydligare i sak kopplas till avsnittet om KKN (s. 37-38). Kulturplanens nuvarande upplägg ger sken av att de två avsnitten redogör för separata sakfrågor, trots att de är helt avhängiga av varandra. KLYS sätter stort värde på regionens

konstnärspolitiska perspektiv i planen, men det vore önskvärt att i ännu högre grad tydliggöra synergier mellan satsningar på professionella kulturskapare och kultureller näringar i regionen.

Professionella kulturskapare utgör kärnan i kulturella och kreativa näringar. Vi skulle i planen gärna läsa mer om hur konstnärligt skapande relaterar till andra politikområden och näringar, och till regionens generella utvecklingsarbete kring kulturella och kreativa näringar, samt om balansen mellan instrumentella och konstnärliga aspekter på kulturlivet. Planerar regionen för KKN-samverkan med/mellan kulturella noder, kulturinkubatorer eller konstnärresidens? Finns det interkommunala, interregionala eller nationella samarbeten inom KKN-sektorn som är värda att nämna i planen?

KLYS tycker generellt att det behövs en bättre definition av kulturella och kreativa näringar i planen. Inom KLYS föredrar vi begreppet den "kulturella och kreativa *sektorn*". Inom EU brukar till exempel Eurostats definition lyftas fram:

"alla sektorer vars verksamhet bygger på kulturella värden och/eller konstnärliga och andra kreativa uttryck, oavsett om den verksamheten är marknadsorienterad eller inte, oavsett vilken struktur som genomför den och oavsett hur den strukturen är finansierad. I verksamheten ingår utveckling, skapande, produktion, spridning och bevarande av varor och tjänster som förkroppsligar kulturella, konstnärliga eller andra kreativa uttryck samt närliggande funktioner som utbildning eller förvaltning. I de kulturella och kreativa sektorerna ingår bland annat arkitektur, arkiv, bibliotek och museer, konsthantverk, det audiovisuella området (detta inkluderar film, television, dataspel och multimedia), materiellt och immateriellt kulturarv, design, festivaler, musik, litteratur, scenkonst, förlagsverksamhet, radio och bildkonst."⁶

Digitalisering och upphovsrätt

I den allmänna strategiska planen för den övergripande politiska inriktningen för Region Östergötland 2019-2021 finns ett antal strategiska mål och "framgångsfaktorer" som ska vara styrande för kulturområdet. En av dessa är: "Digitalt först", där framgångsfaktorn är digitalisering inom kommunen.

KLYS välkomnar att digitalisering är ett särskilt uppmärksammat fält i kulturplanen med flera avsnitt som lyfter olika aspekter, bl a "Digital delaktighet" och "Kultur och digitalisering". Vi saknar dock skrivningar som lyfter digitaliseringen mer konstruktivt och ingående i relation till konstområdena. Dokumentet kunde dessutom tjäna på ett enda samlat avsnitt om digitalisering, och fördjupning om hur kultur- och konstnärspolitiken ska hantera utvecklingsfrågor kring digitalisering rent konkret i regionen under planperioden. Hur relaterar regionala konstnärspolitiska ambitioner till digitalisering och den generella regionala digitaliseringsstrategin i Östergötland?

Hur avser regionen att arbeta för att utveckla kopplingen mellan kulturskaparyrken och den digitala tekniken? Det vore på sin plats i en regional kulturplan att vara tydligare med hur regionen ser på det faktum att digitaliseringen påverkar de professionella kulturskaparnas villkor och skapar utmaningar när det gäller *upphovsrätt*, och ersättningar till upphovspersoner. Digitaliseringen kan dessutom med fördel kopplas till skrivningar om utveckling av den kulturella och kreativa sektorn.

Finns det tankar kring ett digitalt kompetenscentrum i regionen, eller interregionalt, för att kunna utnyttja den nya tekniken? Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare till fler än de som har

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1295/2013 om inrättande av programmet Kreativa Europa 2014–2020. Kapitel I, Artikel 2.1.

möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? Detta är en sakfråga som med fördel kan samordnas med närliggande regioner.

KLYS kommentar och förslag:

- Kartlägg och inventera professionella kulturskapare inom alla konstområden och förutsättningarna att vara yrkesverksam i Östergötland.
- Samla gärna skrivningar om kompetensutveckling för kulturskapare i ett eget avsnitt.
- KLYS värdesätter regionens planer på konstnårsresidens, men saknar skrivningar om residensverksamhet inom fler områden än dans och slöjd.
- KLYS saknar skrivningar om att värna kulturskapares arbetsmiljö.
- Komplettera dokumentet med tydligare skrivningar om hur den regionala kulturpolitiken relaterar till regionala satsningar på digitalisering; hur kulturskaparnas yrken relaterar till regionens digitala satsningar i praktiken. Gärna i ett separat avsnitt om digitalisering.
- Utveckla skrivningar om att värna upphovsrätten där det är relevant, t ex i skrivningar om digitalisering och om kulturskaparnas villkor.
- Utveckla kopplingen mellan avsnittet om konstnärspolitik och avsnittet om de kulturella och kreativa näringarna (KKN) och hur kulturskaparna och konstnärspolitikerna kopplas till de. Problematisera gärna relationen mellan konstnärligt skapande och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst (teater, musik, dans, cirkus) (avsnitt 4.1, s. 19-23)

Dramatik

KLYS värdesätter att *dramatik* som konstområde och *dramatikeryrket* nämns i planens avsnitt om litteratur, men saknar, utöver ett kort omnämnande, skrivningar om området i scenkonstavsnittet, vilket vi hoppas åtgärdas i slutversionen.

Arrangörsleden

Alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten är viktiga. KLYS finner att scenkonstavsnittet inte går närmare in på arrangörsutvecklingsfrågor trots att en av konstområdets utvecklingspunkter är "Främja samarbeten som stärker arrangörsledet".

I en lokal kontext i gles- och landsbygd kan det många gånger vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av Riksteatern och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att regionen i sin kulturplan tydliggör gränsdragningar mellan vad som är satsningar på professionell scenkonstverksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling.

Musik

I ett avsnitt om musik skulle det vara på sin plats att påminna om att allehanda branschavtal ska följas för alla inblandade parter också inom musiklivet. Det gäller inte minst i samband med digital spridning

av konst och musik. Jfr vad vi skriver om ekonomiska villkor, digitalisering och upphovsrätt i avsnitt 6 ovan. Även regionala förutsättningar för att musiker och scenarbetare ska ha en avtalsenlig och dräglig arbetsmiljö bör lyftas i planen.

KLYS vill i övrigt påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten eftersom uppräknigen av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

7.2 Bild och form (avsnitt 4.5, s. 29-31)

KLYS medlem Konstnärernas Riksorganisation företräder fler än 3300 professionella bild- och formkonstnärer i Sverige. Organisationen arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer.

KLYS och KRO välkomnar att region Östergötland kopplar residensverksamhet till utställningsmöjligheter då detta ger en möjlig intäktskälla via MU-ersättning för landets professionella bild- och formkonstnärer. Det är att stödja konstnärer fullt ut, och inte bara stoltsera med ett residens utan att konstnären i fråga ges möjligheter till intäkter för verk producerade under vistelsen.

KLYS föreslår att Region Östergötland skriver in i kulturplanen att den ska:

- Ta fram en handlingsplan för bild- och formkonsten i dialog med regionens bild- och formkonstnärer.
- Genomföra kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur de ska följa MU-avtalet.
- Säkerställa att form-, konst- och designverksamheter som får regionalt stöd skäligt ersätter de professionella bild- och formkonstnärer, formgivare och konsthantverkare som engageras i utställningar men även panelsamtal, föreläsningar och andra närbesläktade projektformer och uppdrag. Detta gäller även de utställningar i relation till bibliotek som är vanligt i Region Östergötland.
- Utveckla stödfunktioner och metodutveckling i dialog med de kommuner som vill stärka sitt arbete med konstnärliga gestaltningar vid om-, ny- och tillbyggnationer. Tänk på att kvalitetsgranska urvalsgrupper inför upphandlingar. Det är fantastiskt med så mycket nybyggnation i regionen som gett stora uppdrag inom offentlig gestaltning för bild- och formkonstnärer.
- Ge kompetens- och resurstöd så att kommunerna kan använda metoder och verktyg (så som cultural planning) för att kulturen ska genomsyra samhällsplaneringen, och underlätta för kommuner och privata exploatörer att tillämpa enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar. Stödja kommunerna så att enprocentsregeln kan införas i alla kommuner.
- Arbeta strategiskt i frågan om hot och hat mot konstnärer. Arbeta för att konstnärer inte ska idka själv censur utifrån att institutioner backar kring vissa ev kontroversiella utställningar. Utbilda institutioner i att hantera hot och hat kring utställningar. Arbeta kontinuerligt med

frågan om armlängds avstånd och vikten av fri konst.

- Säkerställa tillgången till ateljéer för konstnärlig verksamhet till kostnader som är rimliga för professionella bild- och formkonstnärer.
- Uppmuntra kommunerna att skriva licensavtal med Bildupphovsrätt i Sverige.

7.3 Film och rörlig bild (avsnitt 4.2, s. 24-25)

KLYS och vår medlemsorganisation Oberoende Filmares Förbund (OFF) har följande synpunkter gällande kulturplanens avsnitt om film och rörlig bild:

- Att det produceras och efterfrågas mer film än någonsin tidigare är en riktig analys och något positivt. Det är därför uppseendeväckande att endast 2% av regionens kulturbudget går till film.
- Det beskrivs att allt fler kommuner är intresserade av att bygga en lokal filmkulturell infrastruktur. Det är dock oklart om man menar kommuner i Östergötland eller i hela landet. Vår bild är att allt fler kommuner, i regionen och i riket också intresserar sig för produktionsfrågor och filmfinansiering.
- Att Norrköpings filmfond har skapat möjligheter för stora nationella produktioner är glädjande men det bör också framgå att den har finansierat lokal filmproduktion och utveckling.
- Filmutbildningen Nya Perspektiv på Marieborgs folkhögskola har ingen verksamhet längre. Det borde vara en del av kulturplanen att en yrkesutbildning inom film bör skapas.
- Det saknas en tydlig målsättning att skapa förutsättningar för lokal filmproduktion och utveckling i samtliga kommuner i regionen.
- Regionen har som ambition att "Fördjupa talangutveckling inom film" (s. 25). Vad betyder det, och hur ska detta göras?
- Punkten om att stödja en mångfald av filmberättelser, format och genrer är mycket otydlig. Det är olyckligt att en så angelägen punkt endast tas upp som en mening och dessutom så luddigt. Det saknas också tydliga målsättningar i planen när det gäller jämställdhet på filmområdet.
- Förutom Norrköpings Filmfond, som inte är en regional satsning, så är det väldigt oklart hur arbetet med att skapa förutsättningar för professionell filmproduktion ska gå till. Det bör också finnas en målsättning att skapa alternativa försörjningsmöjligheter för professionella filmare, skapande skola, filmpedagogik t ex.
- Det är också oklart i planen hur regionen tänker sig att det ska skapas möjligheter för interregionalt, nationellt och internationellt utbyte inom film.

7.4 Litteratur (avsnitt 4.8, s. 33-34)

KLYS och vår medlem Författarförbundet välkomnar att regionen i sin kulturplan redogör för litteratur som ett eget konstområde självständigt från biblioteksverksamheten. Vi ställer oss dock frågande till varför regionen i avsnittet väljer att i så breda ordalag beskriva de verksamma inom litteraturområdet, och till synes i mångt och mycket blanda samman professionellt verksamma och amatörer. KLYS och Författarförbundet understryker vikten av att i en regional kulturplan vara ytterst noga med att hålla på gränserna mellan yrkesverksamma författare, översättare, dramatiker, poeter etc. och en litteraturintresserad allmänhet.

Som vi skriver i avsnitt 3 ovan ställer vi oss tveksamma till användningen av det i flera sammanhang oklara begreppet "litterära utövare", även om regionen i texten poängterar att det är ett samlande begrepp här. Begreppet blir i KLYS ögon missvisande i många sammanhang, eftersom *utövare* för det första inte tydliggör om det gäller specifikt yrkesverksamma inom kultur och konst, och för det andra inte signalerar om skrivningen omfattar även upphovspersoner till verken. Vi föreslår att *utövare* ersätts med *yrkesutövare*, i de skrivningar där denna innebörd avses.

Folkbiblioteken beskrivs i planen som viktiga arenor för litterära möten och som "litterära miljöer". Som exempel på det senare står "där alla som vill uttrycka sig i skrift har möjlighet att utveckla sitt skapande och även bli publicerade". Med utgångspunkt i det biblioteksutdrag som Författarförbundet har drivit under 2019 saknar förbundet och KLYS i Östergötlands kulturplan en formulering om att folkbiblioteken är en viktig arena för litteratur i meningen att man som region värnar om ett stort och rikt bokutbud, så väl på svenska som på andra språk. I KLYS och Författarförbundets ögon känns det inte heller relevant att i kulturplanen så svepande hävda att biblioteken ska ge "alla som vill" möjlighet att bli publicerade. Vidare står det i Östergötlands kulturplan att biblioteken ska arbeta med litteraturen som konstform bland annat genom kunskapsutveckling av bibliotekspersonalen, ett mål som dock inte återkommer under biblioteksavsnittet i planen – borde det inte stå där också?

Några av de punkter som tas upp i litteraturavsnittet under "Region Östergötland vill" är konkreta eller delvis konkreta. KLYS och Författarförbundet välkomnar självfallet regionens goda ambitioner med samtliga punkter, men de flesta är i hög grad abstrakta och svårsmåttbara. Exempelvis kan ambitionen "Att stärka litteraturens ställning" innebära allt från fortbildning av personal till pengar för fler evenemang, stipendier, utgivningsstöd eller marknadsföring. Samma sak med punkterna "Främja ett brett urval av litterära scener" och "Stödja nätverk mellan litterära utövare", vilka också kan omfatta olika former av resurser, men i nuvarande skrivningar inte kan uppfattas som något regionen i sig ska driva eller skapa, utan mer som att initiativ kommer att kunna delfinansieras.

Att "utveckla bibliotekens arbete med litteraturen som konstform" uppfattar KLYS och Författarförbundet som den ovan nämnda fortbildningen, och att "utveckla dialogen med de organisationer som företräder de litterära utövarna" (till exempel Författarförbundet, Dramatikerförbundet, KLYS, Svenska PEN) låter också som en konkret ambition från regionens sida.

Avsnittet om biblioteksverksamheten beskriver det regionala biblioteksutdraget, folkbiblioteken, skolbiblioteken, universitetsbiblioteken och sjukhusbiblioteken. Mot bakgrund av hur situationen ser ut för biblioteken idag och det biblioteksutdrag Författarförbundet har gått ut med vore det önskvärt med en skrivelse om tillgången så väl till folkbibliotek och skolbibliotek som till ett stort och rikt utbud av böcker både på svenska och andra språk i befintliga bibliotek.

Under "Region Östergötland vill" beskrivs i nuläget att man vill främja bibliotekens roll för digital delaktighet och demokrati, stärka arbetet med språkutveckling och läsfrämjande, samverka för

kompetensutveckling kring minoritetsspråk samt utveckla bibliotekens samverkansarbete kring mångfald och tillgänglighet. Möjligtvis kan man tolka den sista punkten som mångfald vad gäller tillgång till så väl skön- som facklitteratur och geografisk tillgänglighet i form av många filialer med generösa öppettider, men i övrigt saknas formuleringar omkring själva bokbestånd, fysiska biblioteksfilialer, bemanning och öppettider.

En punkt är ”främja biblioteksutveckling för att säkerställa tillgång till och kvalitet på skolbibliotek för alla elever”, vilket i sig är en stark och viktig skrivning. I den beskrivande delen står att skolbiblioteksverksamheten ska främjas och utvecklas genom fortbildning och stöd från regionbiblioteket, men är oklart om det ska skjutas till regionala resurser eller om tillgången på skolbibliotek av god kvalitet för alla elever ska främjas på annat sätt. Biblioteksdelen har i sin nuvarande skrivning framför allt fokus på ett allmänt demokratiskt uppdrag på bekostnad av formuleringar om kvalitet och konkret tillgång både på böcker och bibliotek.

KLYS och Författarförbundet ser övergripande positivt på Region Östergötlands ambitioner för sin regionala litteraturutveckling, och ser fram emot att ta del av regionala årliga aktivitetsplaner, liksom att ha en löpande dialog med regionen för att medverka till en effektiv utveckling av litteraturområdet och bibliotekens verksamheter i Östergötland.

Kulturplanen kunde gott förse med en kraftfull formulering om vikten av tillgång till litteratur och konkreta bibliotek. Planen behöver få en bättre samstämmighet mellan målen som gäller litteratur och bibliotek, så att samma mål återkommer under båda rubrikerna, samt ett omtag när det gäller de mål under litteraturrubriken som är mest ospecifika och därmed öppna för olika tolkningar.

8 Sammanfattande synpunkter

KLYS ser mycket positivt på Region Östergötlands remissförslag till kulturplan för perioden 2020-2023. Det här är en ambitiös kulturplan som är klar och tydlig, välstrukturerad och ovanligt starkt inriktad på konstnärspolitik. Denna kulturplan hör till de bättre KLYS läst genom åren när det gäller hur de professionella kulturskaparna lyfts fram i den regionala kulturella infrastrukturen. KLYS sätter stort värde på att främjande av konstnärlig utveckling, kvalitet och kulturell infrastruktur är några av huvudprioriteringarna för regionens kulturpolitik under planperioden.

Särskilt positivt i KLYS ögon är att Östergötlands kulturplan är tydlig med vikten av grundläggande förutsättningar för yrkesverksamma kulturskapare, som till exempel ersättningar, armlängds avstånd, upphovsrätt, konstens egenvärde, kulturell och konstnärlig mångfald.

KLYS har som främsta invändning att Östergötlands kulturplan saknar tillräckligt tydligt formulerade åtaganden för planperioden. Självklart är det underförstått att en sådan här flerårig plan kommer att kopplas till årliga, mer konkreta aktivitetsplaner. Men att i en regional kulturplan genomgående undvika ”ska” och i stället ofta i stora penseldrag redogöra för vad Region Östergötland ”vill”, framstår både i många avsnitt som vagt och förenklande, oavsett om det gäller kulturpolitiska prioriteringar, de olika konstområdena i stort eller specifika sakfrågor.

De fem strategiska kulturprioriteringar som regionen har formulerat inför 2020-2023 innehåller viktiga, men delvis abstrakta och svårämbara punkter. Att främja demokrati och delaktighet, stödja konstnärlig utveckling och kvalitet, samt utveckla kulturens roll i samhällsutvecklingen, är kvalitativa mål som kan se olika ut beroende på kulturform och verksamhet. Att bredda deltagande och öka spridning samt att

utveckla den kulturella infrastrukturen är kvantitativa mål som kan mätas och utvärderas, men utan att siffrorna i sig behöver säga så mycket om kvaliteten.

En röd tråd i Östergötlands kulturplan är regionens goda ambitioner med satsningar på både bredd- och spetskultur. Planen har många stora övergripande mål, men det blir en svårighet att flera är ganska ospecifika. Med många ambitiösa mål på alla olika nivåer tar de nästan ut varandra, vilket gör att ingenting riktigt sticker ut i planen. Det visionära riskerar att ta överhanden.

KLYS värdesätter regionens transparens kring sitt dialogarbete med kulturlivet. Vi vill dock uppmana Region Östergötland att återinrätta en konstområdesövergripande referensgrupp för det professionella kulturlivet, som samlat kan fungera som en formell expertinstans i det konstnärspolitiska arbetet med och kring kulturplaner och årliga handlingsplaner. KLYS ser gärna ett fortlöpande informationsutbyte med regionen i konstnärspolitiska frågor och om konstnärsrepresentation i dialogarbetet.

KLYS vill slutligen tacka Region Östergötlands kulturförvaltning för att vi getts tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturplan 2020-2023. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattaress Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Svenska Musikerförbundet, Symf, Teaterförbundet för scen och film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmars Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm, +46 (0) 702621938 (reg.pol.sekr.), klys@klys.se, www.klys.se